

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH:

KIOT – OŁTARZ ZAPRESTOLNY

W CERKWI PRAWOSŁAWNEJ P.W. ŚW. MIKOŁAJA

W ZABŁOCIU

21-509 KODEN

powiat bialski

diecezja lubelsko – chełmska

data i nr rejestru zabytków

B/518 z 31.07.2008

10.07.2023

20 GRU. 2023

Z up. Lubelskiego Wojewódzkiego
Konservatora Zabytków

mgr inż. arch. Arkadiusz Bojczuk
Kierownik Delegatury w Białej Podlaskiej

Opr. Małgorzata Podgórska – Makal

Konservator dzieł sztuki

Upr. konserwatorskie 20/K/97

Nr dyplomu ASP w Warszawie 4997

LUBLIN

luty 2021

WNIOSKI I ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE

Program prac konserwatorskich obejmuje prace konserwatorskie przy architektonicznej ramie – architekturze kiotu (ołtarza bocznego) oraz ikonach.

Architektura wymiary: 435 x 170 x 56 cm, drewno polichromowane, złocenia.

IKONA „Chrystus Zmartwychwstały” – wymiary ok. 100 x 75, olej na płótnie.

Program został opracowany na podstawie wizji lokalnej przeprowadzonej w lutym 2021.

Obiekt znajduje się w świątyni czynnej, w której odprawiane są nabożeństwa.

Prace konserwatorskie mają służyć podniesieniu walorów estetycznych wnętrza oraz zachowaniu obiektu we właściwym stanie technicznym przy maksymalnym zachowaniu historycznego charakteru obiektu.

Widoczna jest postępująca degradacja obiektu spowodowana długotrwałym użytkowaniem, warunkami przechowywania oraz brakiem właściwych zabiegów konserwatorskich.

2. OPIS

Ołtarz architektoniczny, przyścienny, trzykondygnacyjny.

Mensa skrzyniowa, kubiczna prostokątna, na podwójnym cokole. Na antepedium wydłużony poziomo romb z główką aniołka na niebieskim polu. Błat drewniany.

Nastawa z wydatną częścią cokołową. W polu obraz „Chrustussa Zmartwychwstałego” w profilowanej ramie. Po obu stronach nastawy, na wysokich cokołach kolumny na tle pilastrów. Cokoły zdobione złożonym ornamentem snycerskim w formie girlandy z zawieszonym na niej liściem akantu. Trzony kolumn złożone, zdobione motywem ukośnej wstęgi, główce kompozytowe. Po bokach ołtarza rozbudowane uszaki o motywie esowato wygiętej wici roślinnej.

Od strony pola nastawy pilastry z głowicami, w połowie wysokości pilastrów zawieszono złożone owalne kartusze obramione ornamentem rocaille. Nastawa zamknięta wydatnym profilowanym i gierzowanym gzymsem wygiętym w części centralnej w łuk odcinkowy. Pod nim ornament rocaille.

Zwieńczenie trapezowe obramione ramą z motywami rocaille, w dolnej części zakończonej wolutami. W polu srebrne obłoki, na nich złożona gloria z gołębicą.

Po obu stronach zwieńczenia, na osi kolumn rzeźby aniołów.

Na mniejsze tabernakulum z półkoliście wygiętą ścianką frontową, ujętą parą pilastrów. Na nich ornament rocaille.

Tabernakulum na wysokim, podwójnym cokole, od góry zamknięte wydatnym gzymsem. Drzwiczki zdobione motywem kielicha z hostią i uskrzydłonymi główkami aniołków.

Po bokach Uszaki w formie woluty z ornamentem rocaille

IKONA „CHRYSTUS. ZMARTWYCHWSTAŁY”

Kompozycja wielopostaciowa, zamknięta, centralna. W centrum Chrystus „en face” stojący na kamieniu w lekkim kontrapoście, w pełnej postaci, z rękami uniesionymi do góry, ubrany w białą szatę. Twarz pociągła, włosy długie, krótka brązowa broda. Wokół głowy nimb, po bokach napisy cyrylicą. W dole, po bokach, siedzące bokiem anioły skierowane do środka kompozycji. Ubrane w pastelowe szaty. Tło niebieskie.

HISTORIA OBIEKTU.

Ołtarz prawdopodobnie XVIII wieczy, pochodzący z wcześniejszej – drewnianej cerkwi.

Na początku XX w. dostosowany kolorystycznie do całości wyposażenia i ikonostasu nowej cerkwi. Obraz wtórny. oDgOra

STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ.

ARCHITEKTURA

Ołtarz wymaga przeprowadzenia pełnych zabiegów konserwatorskich.

Całość mocno zabrudzona i zakurzona.

Miejscami złocenia zostały mocno przetarte do warstwy pulmentu w wyniku niewłaściwego czyszczenia powierzchni złoczeń.

Widoczne są ubytki form snycerskich. W dolnych partiach widoczne zarysowania, obicia i odpryski farby. Widoczne uszkodzenia mechaniczne wynikają z bieżącego użytkowania obiektu.

Grunty w partiach złoczeń mocno popękane, widoczne liczne drobne odpryski oraz ubytki gruntu.

Srebrzenia pociemniałe.

Architektura kilkakrotnie przemalowana farbą olejną w wyniku czego detal stracił ostrość rysunku.

Widoczne są miejscowe przemalowania brązą (farbą w kolorze złotym).

Miejscami widoczne otwory wylotowe świadczące o obecności drewno jadów.

Widoczne miejscami szpary i wypaczenia elementów drewnianych spowodowane zmianami objętości drewna wskutek zmieniających się warunków wilgotnościowych we wnętrzu.

IKONA „CHRYSTUSA ZMARTWYCHWSTAŁEGO”

Ikona zabrudzona, warstwa malarska pociemniała, widoczne nierówności warstwy malarskiej.

PROPONOWANE POSTĘPOWANIE KONSERWATORSKIE

ARCHITEKTURA

Pierwszym etapem prac będzie wykonanie dokumentacji fotograficznej i opisowej dokumentującej stan zachowania obiektu.

Konieczny będzie częściowy demontaż obiektu, detali snycerskich i ikony.

Oczyszczenie architektury z wtórnych „złoczeń” i wtórnych warstw farby zostanie wykonane metodami mechanicznymi - skalpelami, nożami szewskimi oraz metodami chemicznymi - przy użyciu standardowych preparatów takich jak np. Tirolak, Remosol, Vitaf f-my Levis. Działanie tych preparatów przerywane będzie terpentyną balsamiczną.

Partie dobrze zachowanych oryginalnych złoczeń zostaną oczyszczone metodami nieinwazyjnymi – gumką „myszką” i zostaną zabezpieczone do dalszych prac.

Odspojone fragmenty złoczeń odspojone zostaną poklejone za pomocą dyspersji wodnej POW.

Oczyszczanie malowanych partii architektury będzie skierowane na poszukiwanie pierwotnej malatury ołtarza oraz rozczytanie ewentualnych podziałów malarskich i sposobu jego oryginalnej dekoracji malarskiej (prawdopodobna marmoryzacja).

Doczyszczanie wykonane zostanie mieszankami rozpuszczalników w proporcjach dobranych doświadczalnie. W przypadku trudności w usuwaniu przemalowań olejnych zastosowane zostaną mieszanki z użyciem DMF (dimetyloformamidu).

Z obszaru oryginalnych złoczeń usunięte zostaną zdegradowane, złuszczone i przeolejone w wyniku przemalowań partie gruntów.

Konieczne będzie zatrucie drewna (dezynsekcja) które wykonane zostanie preparatem Xyrein. Najbardziej osłabione partie drewna zostaną wzmocnione strukturalnie poprzez zaimpregnowanie 5 % roztworem żywicy Paraloid B 72.

W przypadku stwierdzenia śladów zagrzybienia wykonana zostanie dezynfekcja odwrócia ołtarza 2% roztworem Lichenicyd w etanolu.

Konieczna może się okazać wymiana najbardziej zniszczonych elementów konstrukcyjnych ołtarza oraz niektórych profili – szczególnie w partii cokołowej.

W miejscach spękań i ubytków drewna konieczne będzie wykonanie uzupełnień tzw. fleków, wykonanych z drewna analogicznego jak użyte oryginalnie.

Wykonane zostaną niezbędne uzupełnienia form snycerskich w drewnie lipowym – tak jak wykonane pierwotnie.

Uzupełnienie drobnych ubytków drewna wykonane zostanie żywicą epoksydową Araldit SV 427.

Połamane detale snycerskie zostaną sklejane z zastosowaniem drewnianych kołków w celu wzmocnienia detalu.

Po oczyszczeniu obiektu i wykonaniu korekt detali, założeniu fleków i uzupełnień wykonane zostaną grunty w partiach złocień oraz wykonane zostaną złoczenia pulmentowe złotem płatkowym „na poler” i „na mat” zgodnie z ich pierwotnym układem.

Ewentualna pierwotna malatura zostanie zabezpieczona werniksem, wykonane zostanie jej punktowanie.

Retusz warstwy malarskiej wykonany zostanie emalią alkidową półmatową zgodnie z pierwotną kolorystyką obiektu, w przypadku istnienia marmoryzacji - olejnymi farbami artystycznymi na podkładzie emalii alkidowej.

IKONA CHRYSTUSA ZMARTWYCHWSTAŁEGO

Warstwa malarska zostanie oczyszczona z zabrudzeń i pociemniałego werniksu metodami chemicznymi, preparatami dobranymi do wrażliwości warstwy malarskiej. Po oczyszczeniu warstwa malarska zostanie zabezpieczona werniksem pośrednim do dalszych prac.

W miejscach ubytków gruntu wykonane zostaną uzupełnienia z zastosowaniem konserwatorskich kitów emulsyjnych.

Wykonany zostanie retusz warstwy malarskiej metodą retuszu naśladowczego w technice olejno-żywicznej.

Lico obrazu zostanie zabezpieczone werniksem końcowym w celu wyrównania optyki powierzchni.

W trakcie trwania prac konserwatorskich prowadzona będzie dokumentacja wykonanych zabiegów.

Wszystkie zmiany programu prac konserwatorskich będą na bieżąco uzgadniane z przedstawicielami WUOZ.

PROPONOWANE POSTĘPOWANIE KONSERWATORSKIE

ARCHITEKTURA

1. Wykonanie badań obiektu: stanu zachowania drewna i warstwy malarskiej.
2. Demontaż obiektu – wyjęcie ikony, demontaż zwieńczenia, kolumn i detali snycerskich
3. Wstępne oczyszczenie obiektu z zabrudzeń.

4. Mechaniczne i chemiczne oczyszczenie malatury z przemalowań preparatami dobranymi na podstawie wykonanych prób wrażliwości oryginalnej warstwy malarskiej.
5. Zabezpieczenie werniksem pośrednim zachowanych partii oryginalnej malatury.
6. Dezynfekcja odwrocia ołtarza 2% roztworem Lichenicydy w etanolu.
7. Oczyszczenie zachowanych partii złocień mechanicznie i chemicznie.
8. Podklejenie odspojonych partii gruntów z dobrze zachowanymi złoceniami dyspersją wodną POW.
9. Usunięcie odspojonych i zdegradowanych gruntów.
10. Wzmocnienie strukturalne osłabionego drewna poprzez zaimpregnowanie roztworem żywicy Paraloid B 72.
11. Zatrucie drewna preparatem owadobójczym np. Xyrelin.
12. Flekowanie drewna - wykonanie uzupełnień drewna w miejscach spękań
13. Wykonanie uzupełnień drewna żywicą Araldit SV 427.
14. Rekonstrukcja detali snycerskich zgodnie z pierwotnym układem.
15. Wykonanie uzupełnień gruntów kredowo-klejowych w partiach złocień.
16. Wykonanie uzupełnień gruntów w partii malatury z użyciem gotowych kitów akrylowych f-my Tikurilla.
17. Opracowanie powierzchni gruntów.
18. Wykonanie rekonstrukcji złocień złotem płatkowym 23 3/4K zgodnie z pierwotnym układem.
19. Punktowanie zachowanych, oryginalnych partii malatury.
20. Wykonanie rekonstrukcji malatury zgodnie z pierwotnym układem farbami alkilowymi np. F-my Lewis lub Tikurilla.
21. Zabezpieczenie warstwy malarskiej.

IKONA „CHRYSTUS ZMARTWYCHWSTAŁY”

1. Demontaż obrazu.
2. Oczyszczenie lica z zabrudzeń i pożółkłego werniksu mieszaninami rozpuszczalników dostosowanych do wrażliwości warstwy malarskiej,
3. Oczyszczenie odwrocia obrazu.
4. Wykonanie kitów emulsyjnych o powierzchni zgodnej z fakturą powierzchni oryginału.
5. Scalenie kolorystyczne warstwy malarskiej metodą retuszu naśladowczego w w technice olejno-żywicznej.
6. Zawerniksowanie lica werniksem damarowym końcowym.
7. Złożenie dokumentacji powykonawczej przebiegu prac.

mgr Małgorzata Podgórska-Makal
 nr dyplomu ASP w Warszawie 4997
 upr. konserwatorskie. 20/K/97
 20-282 Lublin, ul. Królowej Jadwigi 6/7
 tel. 501030663, 501030687

Fot. Nr 1 – Zabłocie - Cerkiew Prawosławna p.w. Św. Mikołaja – ołtarz zaprestolny. Luty 2021.

Fot. Nr 2 – Zabłocie - Cerkiew Prawosławna p.w. Św. Mikołaja – ołtarz zaprestolny. Zdjęcie wyk. M.Podgórska-Makal.